

«Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

AR Azərbaycan dilinin dövlət dili olaraq işlədilməsini 1.öz müstəqil dövlətçiliyinin başlıca əlamətlərindən biri sayır, 2.onun tətbiqi, 3.qorunması və 4.inkişaf etdirilməsi qayğısına qalır, 5.dünya azərbaycanlılarının Azərbaycan dili ilə bağlı milli-mədəni özünüifadə ehtiyaclarının ödənilməsi üçün zəmin yaradır.

Bu Qanun AR Konstitusiyasına uyğun olaraq AR-da Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi hüquqi statusunu nizamlayır.

TƏLİMÇİ: RİZVAN FİKRƏTOĞLU

I fəsil

**ÜMUMİ
MÜDDƏALAR**

Maddə I. Dövlət dilinin hüquqi statusu

- AR-ın dövlət dili AR Konstitusiyasının 21-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq Azərbaycan dilidir. Dövlət dilini bilmək hər bir **AR vatəndaşının borcudur**.
- AR-ın dövlət dili kimi Azərbaycan dili ölkənin **1.siyasi, 2.ictimai, 3.iqtisadi, 4.elmi və 5.mədəni həyatının bütün sahələrində** işlədilir.
- AR dövlət dilinin işlənməsini, qorunmasını və inkişafını təmin edir.
- AR-da **1.dövlət hakimiyyəti və 2.yerli özünüidarəetmə orqanlarında, 3.dövlət qurumlarında, 3.siyasi partiyalarda, 4.qeyri-hökumət təşkilatlarında (ictimai birlik və fondlarda), 5.həmkarlar təşkilatlarında, 5.digər hüquqi şəxslərdə, 6.onların nümayəndəliklərində və 7.filiallarında, 8.idarələrdə** dövlət dilinin tətbiqi ilə bağlı fəaliyyət bu Qanuna uyğun olaraq həyata keçirilir, o cümlədən kargüzarlıq işləri dövlət dilində aparılır.

Dövlət dilinin tətbiqinin normaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Dil Komissiyası ilə razılaşdırmaqla Nazirlər Kabineti) tərəfindən müəyyən edilir.

- AR-ın ərazisində fəaliyyət göstərən **1.beynəlxalq təşkilatlarla (və ya onların nümayəndəlikləri ilə) və 2.xarici dövlətlərin diplomatik nümayəndəlikləri** ilə yazışmalar AR-ın dövlət dilində və ya müvafiq xarici dildə Azərbaycan dilinə tərcümə olunmaq şərtilə aparıla bilər.

Maddə 2. AR-da dövlət dili haqqında qanunvericilik

AR-da dövlət dili haqqında qanunvericilik:

- **AR-ın Konstitusiyasından,**
- **bu Qanundan,**
- **digər normativ hüquqi aktlardan,**
- **AR-ın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən ibarətdir.**

Maddə 3. Dövlət dilinin işlənməsi, qorunması və inkişafı sahəsində dövlətin əsas vəzifələri

Dövlət dilinin işlənməsi, qorunması və inkişafı sahəsində dövlətin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- **AR Konstitusiyasının və bu Qanunun tələblərinə uyğun olaraq dövlət dili ilə bağlı hüquq qaydalarının müəyyənləşdirilməsi;**
- **dövlət dilinin 1.tətbiqi işinə, 2.bu dilin işlənməsi və 3.qorunması ilə bağlı qanunvericiliyin müddəalarına riayət olunmasının təmin edilməsi;**
- **dövlət dilinin 1.inkişaf proqramının hazırlanması və 2.dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi;**
- **dövlət dilinin **1.safliyının qorunması, 2.dilçilik elminin nəzəriyyəsi və 3.praktikasının inkişafı** üçün müvafiq şəraitin yaradılması və tədbirlərin həyata keçirilməsi;**
- **dövlət dilinin işlənməsi üçün zəruri olan maddi bazanın yaradılması;**
- **xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların Azərbaycan dilində **1.təhsil almalarına, 2.bu dildən sərbəst istifadə etmələrinə köməklik** göstərilməsi.**

II fəsil

DÖVLƏT DİLİNİN İŞLƏNMƏSİ, QORUNMASI VƏ İNKİŞAFI

Maddə 4. Dövlət dilinin rəsmi mərasimlərdə işlənməsi

- **4.1. AR-ın 1.dövlət hakimiyyəti və 2.yerli özünüidarəetmə orqanlarının, 2.dövlət qurumlarının keçirdiyi bütün rəsmi mərasim və tədbirlər AR-ın dövlət dilində aparılır.**

Bu Qanunun 4.1-ci maddəsinin tələbləri 1.AR-ın təşkil etdiyi beynəlxalq səviyyəli rəsmi mərasimlərə və 2.tədbirlərə, habelə 3.müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən digər ölkələrdə keçirilən hər hansı rəsmi mərasim və tədbirə şamil olunmur.

Maddə 5. Dövlət dilinin təhsil sahəsində işlənməsi

AR-da təhsil dövlət dilində aparılır.

- AR-da başqa dillərdə təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti **qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada** həyata keçirilir. Belə müəssisələrdə dövlət dilinin tədrisi məcburidir.

AR-da **ali və orta peşə-ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul zamanı Azərbaycan dili fənnindən imtahan verilməlidir.**

Maddə 6. Dövlət dilinin televiziya və radio yayımlarında işlənməsi

Mülkiyyət formasından asılı olmayaraq,

AR ərazisində **təsis edilən və fəaliyyət göstərən, dövlət dilində yayımlanan bütün televiziya və radio kanallarının aparıcıları dövlət dilini mükəmməl bilməli və səlis danışmaq qabiliyyətinə malik olmalıdırlar.**

Televiziya və radio kanallarında dublyaj olunan filmlər və verilişlər dövlətin müəyyən etdiyi dil normalarına uyğun olmalıdır.

Maddə 7. Dövlət dilinin xidmət sahələrində, reklam və elanlarda işlənməsi

- AR ərazisində **1.bütün xidmət sahələrində, 2.reklam və 3.elanlarda dövlət dili** işlənir. Əcnəbilərə xidmət göstərilməsi ilə bağlı müvafiq xidmət sahələrində dövlət dili ilə yanaşı digər dillər də tətbiq oluna bilər. Zəruri hallarda elanlarda (lövhələrdə, tablolarda, plakatlarda və sair) **dövlət dili ilə yanaşı, digər dillərdən də istifadə oluna bilər.** Lakin onların tutduğu sahə Azərbaycan dilindəki qarşılığının tutduğu sahədən böyük olmamalı və Azərbaycan dilindəki yazıdan sonra gəlməlidir.
- Reklamvericinin tələbinə əsasən reklam qurğularında yerləşdirilən reklamın mətnində **AR-ın dövlət dili ilə yanaşı digər dillərdən istifadə oluna bilər.** Bu halda xarici dildə olan mətn dövlət dilində olan mətndən sonra yerləşdirilməli, dövlət dilində olan mətnin tutduğu sahədən kiçik olmalı və reklamın yerləşdiyi ümumi sahənin üçdə birindən çox olmamalıdır. Mətnə digər dillərdə ifadə olunan **1.əmtəə nişanı və 2.coğrafi göstərici** müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Prezident) tərəfindən qeydə alındığı formada göstərilməlidir.

Maddə 7. Dövlət dilinin xidmət sahələrində, reklam və elanlarda işlənməsi (davamı)

- AR-ın ərazisində **1.bütün xidmət sahələrində, 2.reklam və 3.elanlarda** dövlət dili dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq tətbiq edilməlidir.
- AR-ın ərazisində **1.istehsal edilən, habelə 2.ixrac edilən malların üzərindəki etiketlər və digər yazılar** müvafiq xarici dillərlə yanaşı, dövlət dilində də olmalıdır.
- AR-a idxal edilən mal və məhsulların üzərindəki etiketlər və adlar, onlardan istifadə qaydaları barədə izahat vərəqələri başqa dillərlə yanaşı, Azərbaycan dilinə tərcüməsi ilə müşayiət olunmalıdır.

Maddə 8. Dövlət dilinin xüsusi adlarda işlənməsi

AR vətəndaşlarının **1.adları, 2.atalarının adları və 3.soyadları dövlət dilində yazılır.**

AR vətəndaşlarının adları və soyadlarının dəyişdirilməsi müvafiq qanunvericiliklə tənzimlənir.

Maddə 9. İnzibati ərazi bölgüsü ilə əlaqədar dövlət dilindən istifadə

"Ərazi quruluşu və inzibati ərazi bölgüsü haqqında" AR Qanununa uyğun olaraq AR-ın inzibati ərazi bölgüsünü təşkil edən inzibati ərazi vahidlərinin – **şəhər, rayon, inzibati ərazi dairəsi, qəsəbə və kəndlərin adları dövlət dilində yazılmalıdır**, onların dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq yazılışı müvafiq qurum (Dil Komissiyası) tərəfindən müəyyənləşdirilir. Bu maddədə göstərilən inzibati ərazi vahidlərinin adları dövlət dili ilə yanaşı xarici dillərdə də yazıla bilər. Belə olan halda inzibati ərazi vahidinin adı əvvəlcə dövlət dilində və ondan sonra xarici dildə verilməlidir.

Maddə 10. Coğrafi obyektlərin adlarında dövlət dilinin işlədilməsi

AR-da coğrafi obyektlərin adlarının dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq yazılışı müvafiq qurum (Dil Komissiyası) tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Azərbaycan coğrafi adlarının xarici dillərdə verilməsi Azərbaycan dilində səslənməsinə, coğrafi adların beynəlxalq yazılış qaydalarına uyğun olaraq müəyyən edilir.

Maddə 11. Dövlət dilinin hüquq mühafizə orqanlarında, Silahlı Qüvvələrdə, notariat fəaliyyətində, inzibati icraatda, məhkəmə icraatında və inzibati xətalər üzrə icraatda işlənməsi

- **AR-ın hüquq mühafizə orqanlarında AR-ın dövlət dili işlənir. Dövlət dilini bilməyən şəxslər qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tərcüməçidən istifadə edə bilirlər.**
- AR-ın Silahlı Qüvvələrində, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, dövlət dili işlənir.
- AR-ın notariat fəaliyyəti üzrə kargüzarlıq dövlət dilində aparılır. "Notariat haqqında" AR Qanununa müvafiq olaraq notariat hərəkətlərinin aparılması üçün müraciət etmiş **şəxs dövlət dilini bilmirsə və ya notariat hərəkətinin hər hansı başqa dildə aparılmasını xahiş edirsə, notarius imkan daxilində tərəfindən rəsmiləşdirilən sənədlərin mətnlərini arzu edilən dildə tərtib edə bilər və ya mətn tərcüməçi tərəfindən ona tərcümə edilə bilər.**
- Konstitusiya Məhkəməsində icraat dövlət dilində aparılır. Konstitusiya Məhkəməsində baxılan işin iştirakçısı olan və icraatın aparıldığı dili bilməyən şəxslərə işin bütün materiallarının onların bildiyi dilə tərcüməsi və Konstitusiya Məhkəməsinin iclaslarında ana dilində çıxış etməsi təmin olunur.

Maddə 11. Dövlət dilinin hüquq mühafizə orqanlarında, Silahlı Qüvvələrdə, notariat fəaliyyətində, inzibati icraatda, məhkəmə icraatında və inzibati xətalar üzrə icraatda işlənməsi

- **AR məhkəmələrində cinayət mühakimə icraatı dövlət dilində aparılır. AR Cinayət-Prosessual Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada bütün növ məhkəmə icraatları digər dillərdə aparıla bilər.**
- **AR məhkəmələrində **mülki işlər, inzibati və iqtisadi mübahisələr üzrə məhkəmə icraatı dövlət dilində aparılır.** AR Mülki-Prosessual Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada bütün növ məhkəmə icraatları digər dillərdə aparıla bilər.**
- **AR-da İnzibati xətalar üzrə icraat dövlət dilində aparılır. AR-ın İnzibati Xətalar Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada inzibati xətalar üzrə icraat digər dillərdə aparıla bilər.**
- **İnzibati aktın qəbul edilməsi, icra olunması, dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi, habelə inzibati şikayətlərə baxılması üzrə müvafiq inzibati orqanlar tərəfindən inzibati icraat dövlət dilində və ya müəyyən ərazi əhalisinin əksəriyyətinin dilində aparılır. İnzibati icraatda iştirak edən və icraatın aparıldığı dili bilməyən şəxslərə tərcüməçinin xidmətindən istifadə etmək hüququ izah və təmin edilir.**

Maddə 12. Dövlət dilinin beynəlxalq yazışmalarda işlənməsi

- AR-ın beynəlxalq yazışmaları **dövlət dilində** aparılır. Belə yazışmalar **zəruri hallarda dövlət dili ilə yanaşı, müvafiq xarici dillərdən birində də aparıla bilər.**
- AR-ın **ikiterəfli beynəlxalq müqavilələri dövlət dilində də, çoxtərəfli beynəlxalq müqavilələr isə müqavilə bağlayan tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilən dildə (dillərdə) tərtib olunmalıdır.**

AR-ın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr (sazişlər və s.) və qoşulduğu beynəlxalq konvensiyalar (protokollar və s.) dövlət dilində nəşr edilməlidir.

Maddə 13. Dövlət dilinin normaları

Azərbaycan dilinin orfoqrafiya və orfoepiya normaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Dil Komissiyası ilə razılaşdırılmaqla Nazirlər Kabineti) tərəfindən təsdiq edilir. Hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər həmin normalara əməl etməlidirlər.

Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Dil Komissiyası ilə razılaşdırılmaqla Nazirlər Kabineti) 5 ildə bir dəfədən az olmayaraq yazı dili normalarını təsbit edən lüğətin (orfoqrafiya lüğətinin) nəşr olunmasını təmin edir.

Maddə 14. Dövlət dilinin əlifbası

**AR-ın dövlət dilinin əlifbası
latın qrafikalı Azərbaycan
əlifbasıdır.**

Maddə 15. Dövlət dilinin nəşriyyat işində işlənməsi

- Dövlət dilinin nəşriyyat işində işlənməsi AR-ın **qanunvericiliyinə əsasən** həyata keçirilir.
- AR-da dövlət dilində nəşr olunan çap məhsulları **latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasında buraxılmalıdır.**

Azərbaycan yazı mədəniyyətinin tarixində mühüm rol oynamış ərəb və kiril əlifbalarından xüsusi hallarda (lüğətlərdə, elmi nəşrlərdə ədəbiyyat göstəricisi və s.) istifadə edilə bilər.

Maddə 16. Dövlət dilinin vətəndaşların şəxsiyyətini təsdiq edən rəsmi və vahid nümunəli sənədlərdə işlədilməsi

AR vətəndaşlarının 1.doğum və 2.nikah haqqında şəhadətnamələri, 3.şəxsiyyət vəsiqəsi, 4.əmək kitabçası, 5.hərbi bileti və yalnız, ölkə daxilində etibarlı sayılan 6.digər rəsmi və 7.vahid nümunəli sənədlər dövlət dilində tərtib edilir.

AR vətəndaşlarının pasport və təhsil haqqında sənədləri, zəruri hallarda digər sənədləri dövlət dili ilə yanaşı xarici dillərdə də tərtib edilir.

Maddə 17. Dövlət dilinin dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, hüquqi şəxslərin, onların nümayəndəliklərinin və filiallarının, idarələrin adında işlədilməsi

AR-ın 1.dövlət hakimiyyəti və 2.yerli özünüidarəetmə orqanlarının, 3.hüquqi şəxslərin, onların 4.nümayəndəliklərinin və 5.filiallarının, 6.idarələrin adları Azərbaycan dilinin normalarına uyğun olaraq yazılır.

Göstərilən təsisatların adını əks etdirən lövhələr, blanklar, möhürlər və kargüzarlıqla bağlı rəsmi xarakterli bütün digər ləvazimatlar dövlət dilində tərtib olunur.

Maddə 18. Dövlət dilinin qorunması və inkişafı

- AR-da dövlət dilinə qarşı gizli, yaxud açıq təbliğat aparmaq, bu dilin işlənməsinə müqavimət göstərmək, onun tarixən müəyyən olmuş hüquqlarını məhdudlaşdırmağa cəhd etmək qadağandır.
- AR-ın ərazisindəki bütün **kütləvi informasiya vasitələri (mətbuat, televiziya, radio və s.), kitab nəşri və digər nəşriyyat işi ilə məşğul olan qurumlar Azərbaycan dilinin normalarına riayət olunmasını təmin etməlidirlər.**

III fəsil

YEKUN MÜDDƏALARI

Maddə 19. Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanun pozan **hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər** AR-ın qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Maddə 20. Qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

Bu Qanun qüvvəyə mindiyi gündən "Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında" AR-ın 22 dekabr 1992-ci il tarixli 413 nömrəli Qanunu qüvvədən düşmüş hesab edilir.

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2002-ci il